

SENAT RP

NOTY O SENACIE

**SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ**

KANCELARIA SENATU
BIURO KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ
ul. Wiejska 6, 00-902 Warszawa
tel. 022-694-92-84, fax 022-694-95-70
www.senat.gov.pl

Obowiązki i prawa senatora

Zarówno obowiązki, jak i uprawnienia senatora uregulowane są szczegółowo przez przepisy prawne: Konstytucję RP, ustawy – wśród nich przede wszystkim przez ustawę o wykonywaniu mandatu posła i senatora – oraz Regulamin Senatu.

Praca w Senacie

Senator ma obowiązek czynnego uczestniczenia w posiedzeniach Senatu oraz organów Senatu (komisji senackich, Prezydium Senatu, Konwentu Seniorów). Jeżeli senator narusza ten obowiązek i opuszcza bez usprawiedliwienia posiedzenia albo jest obecny na posiedzeniu, ale nie bierze udziału w głosowaniu, to obniżane są świadczenia pieniężne, które otrzymuje za dany miesiąc. Na posiedzeniach plenarnych senator może zabrać głos w omawianej przez Senat sprawie, zgłaszać wnioski do dyskutowanej przez Senat ustawy i uchwały (proponować jej odrzucenie, przyjęcie bez poprawek albo wносить do jej tekstu poprawki), zgłaszać tzw. wnioski formalne (np. ogłoszenie przerwy, ograniczenie czasu przemówień) oraz wnioski dotyczące porządku obrad. Jeżeli senator przedstawiał na posiedzeniu Senatu stanowisko komisji senackiej w sprawie rozpatrywanej ustawy, to po ostatecznym jej rozpatrzeniu przez Senat ma obowiązek uczestniczenia w posiedzeniach odpowiednich komisji sejmowych, na których wyjaśnia przyjęte przez Senat stanowisko.

Senator ma prawo do przedstawiania projektu uchwały lub, w imieniu grupy 10 senatorów, projektu ustawy. Jeżeli Senat przyjmie projekt ustawy, zostaje on następnie wniesiony do Sejmu jako inicjatywa ustawodawcza.

Senator ma obowiązek zgłoszenia swojej kandydatury przynajmniej do jednej stałej komisji senackiej. W komisji senator ma prawo zabierać głos w sprawach przewidzianych porządkiem obrad, zgłaszać wnioski do rozpatrywanych aktów prawnych, zgłaszać uwagi i propozycje do pracy komisji i trybu jej obrad. Senator może także brać czynny udział w pracach każdej innej komisji, której nie jest członkiem, ale nie może wtedy uczestniczyć w głosowaniu.

Jednym z praw senatora związanych z wykonywanym mandatem jest możliwość składania oświadczeń senatorskich na końcu każdego posiedzenia Senatu. Jeżeli w oświadczeniu senator formułuje wnioski lub uwagi skierowane do rządu albo innych instytucji, oświadczenie jest przekazywane adresatowi, który ma obowiązek udzielić na nie odpowiedzi.

Praca poza parlamentem

Niezależnie od składania oświadczeń na posiedzeniu Senatu, senator może także zwrócić się do członków Rady Ministrów, przedstawicieli organów i instytucji państwowych i samorządowych o udzielenie informacji i wyjaśnień w sprawach wynikających z wykonywania przez niego obowiązków parlamentarnych. Senator ma prawo dostępu do materiałów i wglądu w działalność organów administracji publicznej, spółek z udziałem Skarbu Państwa, zakładów i przedsiębiorstw państwowych i samorządowych. Senator może ponadto wystąpić z tzw. interwencją – czyli zająć się konkretną sprawą (np. przekazaną mu przez jego wyborcę) i żądać informacji, jak została ona załatwiona. To uprawnienie ma umożliwić senatorowi pomoc obywatelom np. w sytuacjach, gdy decyzje w ich sprawach są bez uzasadnienia odwlekane w czasie przez urzędy i inne instytucje.

Senator może otworzyć biuro senatorskie, które pomaga mu w wykonywaniu jego obowiązków w okręgu wyborczym. Prezydium Senatu określa kwotę przeznaczoną na prowadzenie biura. Pomoc w organizacji biura, jego wyposażeniu i działalności zapewnia Kancelaria Senatu.

Ponieważ senator znaczną część swojej pracy wykonuje w swoim okręgu wyborczym, przepisy przyznają mu prawo uczestniczenia w sesjach sejmików województw, rad powiatów i rad gmin w tym okręgu wyborczym. Senator uczestnicząc w tych posiedzeniach ma prawo zgłaszać uwagi i wnioski.

Immunitet

Bardzo ważnym uprawnieniem senatora, które ma gwarantować jego ochronę i niezależność w sprawowaniu mandatu, jest tzw. immunitet. Oznacza to, że senator nie może być pociągnięty do odpowiedzialności za jakiegokolwiek działania, które podejmował w związku z wykonywaniem mandatu. Za taką działalność senator odpowiada wyłącznie przed Senatem. Ta ochrona jest zagwarantowana zarówno w trakcie kadencji, jak i po jej zakończeniu. Jeżeli jednak doszłoby do naruszenia przez senatora praw innych osób, Senat może wyrazić zgodę na pociągnięcie senatora do odpowiedzialności. Senatora chroni także immunitet w sprawach karnych, nie można więc pociągnąć go do odpowiedzialności karnej bez zgody Senatu, chyba że senator sam wyrazi na to zgodę. Jeżeli przed wyborami do Senatu przeciwko osobie, która do Senatu kandyduje, toczyło się postępowanie karne, to po dniu wyboru na senatora musi być ono zawieszona, o ile Senat wystąpi z takim wnioskiem do organu prowadzącego postępowanie. Rozwiązania te nie oznaczają, że ktoś może uniknąć rozstrzygnięcia swojej sprawy przez sąd. Dla spraw, które nie mogą być prowadzone ze względu na immunitet parlamentarny – na czas korzystania z immunitetu przez senatora nie biegnie tzw. przedawnienie. Jeżeli więc w trakcie kadencji nie będzie możliwe prowadzenie postępowania przeciwko senatorowi (nie zrzeknie się on immunitetu ani Senat nie wyrazi zgody na uchylenie immunitetu), to postępowanie można będzie podjąć po zakończeniu kadencji.

Senatora nie wolno aresztować lub zatrzymać bez zgody Senatu z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa, jeśli okazałoby się to niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania.

Niepołączalność mandatu

Ustrój naszego kraju, podobnie jak wielu innych współczesnych demokracji, oparty jest na zasadzie rozdziału i wzajemnego kontrolowania się trzech władz: ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej. Jednocześnie zmierza się do tego, aby sprawowanie czasochłonnej funkcji parlamentarzysty nie było łączone z innymi zajęciami, które także stanowią istotne obciążenie albo które mogłyby negatywnie wpływać na niezależność deputowanego. Mechanizmem, który zapewnia osiągnięcie tych celów, jest tzw. niepołączalność mandatu senatora z określonymi funkcjami lub z określonym zatrudnieniem. Mandatu senatorskiego nie można więc łączyć m. in. z:

– urzędem prezydenta, mandatem posła oraz deputowanego Parlamentu Europejskiego, funkcją prezesa: NBP, NIK, IPN, Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka, ambasadora, członka: Rady Polityki Pieniężnej, KRRiT, kolegium IPN, radnego i członka władz samorządowych,

– z zatrudnieniem w administracji: rządowej (z wyjątkiem członków Rady Ministrów i sekretarzy stanu) i samorządowej, w kancelariach Prezydenta, Sejmu i Senatu, w NIK, w biurach: TK, NIK, RPO, RPD, KRRiT, IPN, Krajowym Biurze Wyborczym, Państwowej Inspekcji Pracy, w służbie cywilnej oraz w administracjach sądów i prokuratury,

– sędzia, prokurator, urzędnik służby cywilnej, czynny żołnierz, funkcjonariusz policji i służb ochrony państwa nie mogą być wybrani (wybór oznacza trwałą rezygnację z danego stanowiska).

Aby zostać senatorem należy zrezygnować z ww. funkcji i stanowisk w ciągu 14 dni od ogłoszenia wyników wyborów – brak rezygnacji powoduje wygaśnięcie mandatu, z drugiej strony z dniem powołania na te funkcje lub stanowiska następuje wygaśnięcie mandatu.

Prowadzenie działalności zarobkowej

Senator jest osobą publiczną, uczestniczącą w sprawowaniu władzy ustawodawczej i dlatego obowiązują go szczególne ograniczenia w prowadzeniu działalności gospodarczej. Nie może on prowadzić działalności, która wiązałaby się z osiąganiem korzyści z majątku Skarbu Państwa lub majątku samorządu terytorialnego (gminy, powiatu, województwa). Senator nie może być członkiem organów firm, w których udziały ma Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego, nie może prowadzić działalności,

w której wykorzystywałyby mienie Skarbu Państwa albo mienie komunalne, nie może zarządzać taką działalnością (nawet jeśli nie on jest właścicielem firmy), nie może także takiej firmy reprezentować ani posiadać więcej niż 10% udziałów albo akcji w spółkach z udziałem Skarbu Państwa lub komunalnej osoby prawnej. Jeżeli senator naruszy ten zakaz, grozi mu postawienie przed Trybunałem Stanu, który może orzec pozbawienie senatora mandatu.

Senator musi powiadomić Marszałka Senatu o wszelkich dodatkowych zajęciach, które podejmuje – obowiązek ten nie dotyczy jedynie zajęć podlegających prawu autorskiemu, np. pisania książek, artykułów itp. W takich dodatkowych zajęciach, a także w ewentualnie prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej senator nie może powoływać się na sprawowany mandat oczekując z tego tytułu specjalnych przywilejów. Senator nie może też podejmować zajęć, które narażałyby go na utratę zaufania wyborców, nie może także przyjmować darowizn, które naruszałyby to zaufanie.

Senatorowie na początku i na końcu kadencji oraz dodatkowo na początku każdego roku kalendarzowego składają oświadczenie majątkowe zawierające informacje o majątku senatora oraz majątku posiadanym przez senatora wspólnie z małżonkiem. W oświadczeniu majątkowym trzeba wykazać m. in. posiadane nieruchomości, udziały i akcje spółek, zasoby pieniężne, a także zobowiązania (długi) przewyższające określoną kwotę. Przedstawione przez senatora informacje są analizowane przez Komisję Regulaminową, Etyki i Spraw Senatorskich, a także przez właściwy urząd skarbowy, zaś wyniki analizy przedstawiane Prezydium Senatu. Począwszy od V. kadencji Senatu dane zawarte w oświadczeniach majątkowych są jawne (z wyjątkiem informacji o adresie zamieszkania senatora i miejscu położenia nieruchomości) i są udostępniane w Internecie.

Ponadto Marszałek Senatu prowadzi tzw. Rejestr Korzyści, do którego każdy senator musi wpisywać korzyści, uzyskane przez niego osobiście lub jego małżonka, np. zajmowane stanowiska i zajęcia związane z pobieraniem wynagrodzenia, otrzymane darowizny, wyjazdy krajowe i zagraniczne (oprócz wyjazdów służbowych z ramienia Senatu), za które nie płacił wyjeżdżający senator ani zatrudniająca go instytucja lub jego partia. Rejestr jest jawny, a ponadto Marszałek Senatu raz do roku w specjalnej publikacji podaje do powszechnej wiadomości dane zawarte w Rejestrze.

Jeżeli senator nie przestrzega ograniczeń w prowadzeniu działalności zarobkowej lub nie wykonuje ciężących na nim obowiązków, naraża się na odpowiedzialność regulaminową (określoną przez przepisy Regulaminu Senatu) i na zastosowanie innych sankcji przewidzianych przez prawo, np. niezłożenie oświadczenia majątkowego w wymaganym terminie powoduje utratę – do czasu złożenia oświadczenia – otrzymywanego przez senatora świadczenia pieniężnego, natomiast zatajenie w oświadczeniu pewnych informacji lub podanie w nim danych nieprawdziwych – powoduje odpowiedzialność karną.

W celu zapewnienia właściwego wypełniania obowiązków senatorskich prawo zobowiązuje pracodawców do udzielania na wniosek osoby zainteresowanej, która uzyskała mandat bezpłatnego urlopu na czas jego sprawowania oraz na okres 3 miesięcy po jego wygaśnięciu. Po zakończeniu urlopu pracodawca musi przyjąć

Pokój w domu poselskim
(Fot. J. Zawadzki)

byłego senatora z powrotem do pracy. Urlop na cały czas wykonywania mandatu to przywilej senatora, nie musi on jednak z niego korzystać (z wyjątkiem osób, których dotyczy opisana wcześniej zasada niepołączalności mandatu). Jeżeli senator nie skorzystał z prawa do urlopu bezpłatnego na czas sprawowania mandatu, pracodawca musi zwalniać senatora od pracy na czas wykonywania przez niego obowiązków parlamentarnych (np. na wyjazdy na posiedzenia Senatu lub komisji senackich).

Uposażenie

Jeżeli senator w trakcie kadencji korzysta z urlopu bezpłatnego w swoim dotychczasowym miejscu pracy, nie prowadzi działalności gospodarczej i nie przysługuje mu prawo do emerytury lub renty, otrzymuje co miesiąc uposażenie senatorskie. Wysokość tego uposażenia równa jest wynagrodzeniu podsekretarza stanu (wiceministra). Za pełnienie funkcji przewodniczącego lub zastępcy przewodniczącego komisji senackiej senatorowi przysługuje dodatek w wysokości odpowiednio: 20% i 15% wysokości uposażenia. Za przewodniczenie stałej podkomisji senackiej, pełnienie funkcji sekretarza Senatu oraz członka Komisji Spraw Unii Europejskiej przysługuje dodatek w wysokości 10% uposażenia. Łączna wysokość tych dodatków w przypadku pełnienia kilku funkcji jednocześnie nie może przekroczyć 35% uposażenia.

Na zakończenie kadencji senator otrzymuje tzw. odprawę parlamentarną w wysokości trzech uposażeń. Jeżeli jednak senator zostanie wybrany na następną kadencję, odprawa mu nie przysługuje.

Każdemu senatorowi, niezależnie od tego, czy jest tzw. senatorem zawodowym (czyli otrzymującym wspomniane uposażenie), czy też nadal pracuje zarobkowo poza parlamentem i nie dostaje uposażenia, przysługuje dieta parlamentarna. Dieta ma zapewnić pokrycie kosztów poniesionych przez senatora w związku ze sprawowaniem mandatu. Wysokość miesięcznej diety to 25% uposażenia senatorskiego.

Inne uprawnienia

Senator wykonuje swoje obowiązki nie tylko w parlamencie, ale także w swoim okręgu wyborczym i w innych miejscach na terenie kraju, a także za granicą. Wiąże się to z koniecznością odbywania częstych podróży, przede wszystkim przyjazdu (kilka razy w miesiącu) na posiedzenia Senatu i komisji senackich. Dlatego też senatorowi przysługują bezpłatne przejazdy komunikacją miejską, a także środkami transportu publicznego (PKP, PKS) oraz bezpłatne bilety na samoloty na terenie kraju.

Senatorowie, którzy nie mieszkają na stałe w Warszawie, korzystają z pomocy Kancelarii Senatu w zakwaterowaniu w stolicy. Większość z nich mieszka w Domu Poselskim (hotelu usytuowanym na terenie Kancelarii Sejmu, w którym zakwaterowani są posłowie i senatorowie). Niektórzy senatorowie korzystają z innych hoteli albo z wynajętych mieszkań. Koszty zakwaterowania senatorów w Warszawie pokrywa Kancelaria Senatu. Jeśli senator podróżuje w związku z wykonywaniem mandatu, Kancelaria Senatu zwraca koszt noclegów poza miejscem zamieszkania do wysokości rocznego limitu wydatków na ten cel.

Zadaniem Kancelarii Senatu jest pomoc senatorom w wykonywaniu ich obowiązków. Urzędnicy biur działających w Kancelarii przygotowują potrzebne informacje, np. jakie przepisy obowiązują w interesującej senatora sprawie w różnych krajach europejskich; opracowują opinie na wskazane tematy albo zlecają przygotowanie takich opinii przez ekspertów spoza Kancelarii; udzielają porad prawnych; pomagają przygotowywać poprawki do ustawy albo projekt nowej ustawy.

Senator otrzymuje nieodpłatnie wszystkie druki związane z działalnością legislacyjną Parlamentu: projekty ustaw, stanowiska komisji sejmowych dotyczące projektów, ustawy przyjęte ostatecznie przez Sejm, różne ekspertyzy, opinie i inne materiały pomocnicze. Bezpłatnie otrzymuje także specjalne dzienniki urzędowe, w których publikowane są obowiązujące akty prawne (Dziennik Ustaw, Monitor Polski). Jeżeli senator prowadzi korespondencję związaną z wykonywaniem swoich obowiązków, może korzystać ze specjalnych kopert z odpowiednim nadrukiem, które wraz z papierem listowym zapewnia Kancelaria Senatu. Przesyłka takich listów jest bezpłatna.

*Biuro Legislacyjne, Maciej Berek (wrzesień 2000),
z późniejszymi zmianami (październik 2007)*